

ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»

Кафедра _____

На правах рукопису

ШПУРЯКА ЄЛИЗАВЕТА СЕРГІЙВНА

**ПСИХОЛОГІЧНІ ЧИННИКИ ТА УМОВИ ЗАПОБІГАННЯ ДИТЯЧОЇ
ТРИВОЖНОСТІ: ТЕОРІЯ, ДІАГНОСТИКА, КОРЕКЦІЯ (НА
ПРИКЛАДІ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ)**

Спеціальність: 053 Психологія
(код) (назва спеціальності)

Освітня програма Психологія
(назва)

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра

Науковий керівник:
**Сахарова Катерина
Олександрівна**, доцент,
доктор філософії в галузі
публічного управління та
адміністрування *шз*

РЕКОМЕНДОВАНО ДО
ЗАХИСТУ

Протокол № 11
засідання кафедри _____
від _____ 5.06. 2023 р.

Завідувач кафедри
(*ЛП*) Людмила ПРИСНЯКОВА
(підпис) (ПІБ)

Дніпро – 2023

**ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРИВАТНИЙ ЗАКЛАД
«ДНІПРОВСЬКИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»**

Кафедра психології
Освітній ступінь бакалавр
Спеціальність 053 «Психологія»
Освітня програма Психологія

ЗАТВЕРДЖУЮ
Завідувач кафедри психології
Людмила ПРИСНЯКОВА
«27» червня 2023 року

**ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ
ШПУРЯКИ ЄЛИЗАВЕТИ СЕРГІЇВНИ**

1. Тема роботи: «Психологічні чинники та умови запобігання дитячої тривожності: теорія, діагностика, корекція (на прикладі старшого дошкільного віку)»
2. Науковий керівник роботи: Д.ф, доцент кафедри психології Сахарова К.О
3. Строк подання роботи на кафедру: 27.06.2023р.
4. Мета кваліфікаційної роботи: Виявити як методи арт-терапії впливають на дитячу тривожність
5. Завдання кваліфікаційної роботи:
 1. Закріпити знання про поняття дитячої тривоги
 2. Дослідити погляди психологів на корекції тривожності методами арт-терапії
 3. Провести дослідження з визначення рівня дитячої тривоги в старшому дошкільному віці
 4. Розробити корекційну програму, з корекції тривожності методами арт-терапії

**КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН ВИКОНАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ
РОБОТИ**

№ з\п	Назва етапів дипломного проекту(роботи)	Строк виконання етапів проекту(роботи)	Примітка
1	Вступ	20 лютого 2023р.	Виконано
2	I Розділ	08 квітня 2023р.	Виконано
3	II Розділ	31 травня 2023.	Виконано
4	Робота в цілому	05 червня 2023р.	Виконано

Завдання прийнято

из

АНОТАЦІЯ

Шпуряка Є.С. Психологічні чинники та умови запобігання дитячої тривожності: теорія, діагностика, корекція(на прикладі старшого дошкільного віку)/Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «бакалавр» за спеціальністю 053 Психологія (освітньо-професійна програма «Психологія» ВНПЗ ДГУ, Дніпро, 2023.

Зміст анотації

В бакалаврській роботі розглянуто проблему дитячої тривожності(на прикладі старшого дошкільного віку). Проаналізовані основні погляди на тему дитячої тривожності різними науковцями, та напрямки її корекції(в частості методи арт-терапії).

Були застосовані загальнонаукові та спеціальні дослідницькі методи: аналіз, синтез та узагальнення інформації, систематизація та порівняння отриманих даних. В емпіричній частині дослідження використовувались метод тестування, кількісний аналіз результатів. У дослідженні взяли участь 50 дітей (серед яких 25 осіб дівчаток та 25 осіб хлопців).

В результаті дослідження визначений рівень тривожності всієї групи, а також окремо по групі дівчат та хлопців. Виділені вікові та гендерні особливості тривожності та страхів в старшому дошкільному віці. Виявлені причини тривожного стану старших дошкільників, а також їх домінантні страхи та рівень їх проявленості в житті дітей.

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження полягають у аналізі досліджень різних авторів який дозволив розглядати прояви дитячої тривожності, з одного боку, як вроджену психодинамічну характеристику, з іншого - як умову і результат соціалізації. Іншими словами, причини формування тривожності криються як в природних, генетичних факторах психіки дитини, так і в соціальних, які розкриваються в умовах соціалізації.

Практичне значення полягає у визначенні рівня тривоги у старшому дошкільному віці, впливі на нього різних факторів, та корекція тривожного стану методами арт-терапії.

Ключові слова: ДОШКІЛЬНИЙ ВІК, СТАРШИЙ ДОШКІЛЬНИЙ ВІК, СТРАХИ, ТРИВОЖНІСТЬ, КОРЕКЦІЯ, ТЕРАПІЯ, АРТ-ТЕРАПІЯ, ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ.

Список публікацій здобувача:

1. «Сучасні аспекти та перспективні напрямки розвитку науки», м. Житомир, Україна.

ABSTRACT

Shpuriaka E.S. Psychological factors and conditions for the prevention of children's anxiety: theory, diagnosis, correction (on the example of older preschool age)/Qualifying work for obtaining the educational degree "bachelor" in the specialty 053 Psychology (educational and professional program "Psychology" VNPZ DSU, Dnipro, 2023.

Abstract content

In the bachelor's thesis, the problem of children's anxiety is considered (on the example of older preschool age). The main views on the topic of children's anxiety by various scientists and directions for its correction (in particular, art therapy methods) are analyzed.

General scientific and special research methods were applied: analysis, synthesis and generalization of information, systematization and comparison of the obtained data. In the empirical part of the research, the testing method and quantitative analysis of the results were used. 50 children (including 25 girls and 25 boys) took part in the study.

As a result of the study, the level of anxiety of the entire group, as well as separately for the group of girls and boys, was determined. Specific age and gender characteristics of anxiety and fears in older preschool age. The causes of the anxious state of older preschoolers, as well as their dominant fears and the level of their manifestation in children's lives, are revealed.

The scientific novelty and theoretical significance of the research lie in the analysis of research by various authors, which allowed us to consider the manifestations of childhood anxiety, on the one hand, as an innate psychodynamic characteristic, and on the other - as a condition and result of socialization. In other words, the reasons for the formation of anxiety lie both in natural, genetic factors of the child's psyche, and in social factors that are revealed in the conditions of socialization.

The practical significance lies in determining the level of anxiety in older preschoolers, the influence of various factors on it, and the correction of anxiety using art therapy methods.

Key words: PRESCHOOL AGE, SENIOR PRESCHOOL AGE, FEAR, ANXIETY, CORRECTION, THERAPY, ART THERAPY, GENDER CHARACTERISTICS.

List of publications of the acquirer:

1. «Modern aspects and promising directions of Science Development», Zhytomyr, Ukraine.

ЗМІСТ

ВСТУП

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ВІДОМОСТІ ДИТЯЧОЇ ТИВОЖНОСТІ.....10

1.1 Поняття дитячої тривоги. Прояви та причини 12

1.2 Взаємозв'язок страхів і тривоги в старшому дошкільному віці 17

1.3 Арт-терапія як метод психологічної корекції тривоги23

Висновок до розділу 1 28

РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ РІВНЯ ТРИВОГИ У СТАРШОМУ
ДОШКІЛЬНОМУ ВІЦІ.....30

2.1. Організація та обґрунтування методик дослідження 33

2.2 Аналіз та інтерпретація результатів дослідження... 38

2.3 Корекційна програма за результатами дослідження 57

Висновок до розділу 2..... 61

ВИСНОВОК..... 63

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....64

ДОДАТКИ

ВСТУП

Актуальність роботи: Необхідність регулярного і раннього контролю і корекції розвитку дитячої тривожності давно визнана психологією. На дошкільному етапі воно стає одним із визначальних чинників формування характеру дитини. Багато його основні характеристики та особистісні якості формуються в житті. Від того, як вони будуть укладені, залежить подальший розвиток.

Актуальними є проблеми тривожності у дітей та їх своєчасна корекція на ранніх етапах розвитку.

Тривожність дітей дошкільного віку вивчена недостатньо, щоб визначити її вплив на подальший розвиток дітей та результати їх діяльності. Вважаємо, що дослідження в цьому напрямку допоможуть вирішити деякі проблеми дітей дошкільного віку. Наша робота представляє теоретичні та прикладні аспекти проблем дитячої тривожності та підходи до арт-терапії.

Тривожність є однією з найбільш складних і актуальних проблем сучасної психологічної науки.

Багато авторів розглядають можливість корекції рівня тривожності у дітей методом послідовної десенсибілізації, методом «реагування» на страх, тривогу, напругу, методом створення розповідей – Р.В.Овчарова[30], А.М.Пригожан[38,39], І. В. Дубровіна [39], Є. І. Рогів [12]. Ландрет [13], Л. М. Костіна [14,16,19], Є. К. Лютова [46,47,50], Г. Б. Моніна [46,47,50] запропонували використовувати ігрову терапію для корекції рівня тривожності у дітей.

Серед робіт Л.М.Костіної [13,15,18], Г.Б.Моніної [46,47,50], Є.К.Лютової [46,47,50] та ін. Визначте негативний вплив тривоги на стан здоров'я, діяльність і поведінку людини.

О.І. Захаров [20] стверджує, що при повторюваності ситуацій високої тривожності люди постійно готові до переживання ситуації. Постійні переживання тривоги документуються і стають особистісною пухлиною - тривогою.

Аналіз досліджень кількох авторів дав змогу розглядати факт прояву

тривожності у дітей як, з одного боку, психодіагностичну ознаку, запропоновану О.І. Захаровим [20], а з іншого боку, як стан і наслідок А. М. Прихожан [38,39] Соціалізація. Інакше кажучи, причинами тривожності є не тільки вроджені генетичні чинники психологічного розвитку дітей, а й більшою мірою соціальні фактори, що виявляються умовами соціалізації. Якщо практичному психологу складно скорегувати перший шлях формування тривожності, то на другому шляху можна створити умови, що сприятимуть подоланню розвитку підвищеної тривожності в дитячому віці.

Проблема тривожності дістала свій розвиток у роботах, пов'язаних з вивченням індивідуальних особливостей людини, типу її темпераменту; з соціальними причинами її виникнення; з вивченням проблеми адаптації та дезадаптації дитини Ю.О. Александровський[44], В.Гарбузов[5], І. Дубровіна[39], О.І.Захаров[20], Р.В.Овчарова[30]. Тривожність має добре виражену вікову специфіку, яка виявляється в її джерелах, змісту, формах виявлення компенсації та захисту. Для кожного вікового періоду існують деякі об'єкти дійсності, що викликають підвищену тривожність більшості дітей в незалежності від реальної загрози чи тривожності як стійкого виникнення. В бакалаврській роботі розглядаються поняття тривожності та страхів, основні аспекти їх виникнення у дитини, подаються рекомендації щодо профілактики цих негативних явищ. Дана тема досить актуальна для подальшого вивчення, оскільки ще до кінця не встановлено причини виникнення тривожності у дітей та їх страхів.

Мета дослідження: Виявити як методи арт-терапії впливають на дитячу тривожність

Об'єкт дослідження: Дитяча тривожність

Предмет дослідження: Вплив методів арт-терапії на рівень тривожності дітей старшого дошкільного віку.

Гіпотеза дослідження: Ми вважаємо, що, завдяки арт-терапевтичним методам у дитини старшого дошкільного віку знизиться рівень тривоги, та покращиться емоційний стан дітей

До поставленої мети було сформовано наступні завдання:

1. Закріпити знання про поняття дитячої тривоги

2. Дослідити погляди психологів на корекції тривожності методами арт-терапії
3. Провести дослідження з визначення рівня дитячої тривоги в старшомудошкільному віці
4. Розробити корекційну програму, з корекції тривожності методами арт-терапії

Методи, які використовувались під час написання бакалаврської роботи:

Аналіз, синтез, бесіда, спостереження, методика вибору кольорів «Тест М.Люшера», методика тривожності «Обери обличчя» (Р.Темпл, М.Дорки, В.Амен), методика «Незавершенні речення», казки доктора Луїзи Дюсс, тестування «Чарівнакраїна почуттів»(Т.Д.Зінкевич-Євстигнеїва)

Практична значімість: Визначення рівня тривоги у старшому дошкільному віці, вплив на нього різних факторів, та корекція тривожного стану методами арт-терапії **Наукова складова:** Аналіз досліджень різних авторів дозволив розглядати прояви дитячої тривожності, з одного боку, як вроджену психодинамічну характеристику, з іншого - як умову і результат соціалізації. Іншими словами, причини формування тривожності криються як в природних, генетичних факторах психіки дитини, так і в соціальних, які розкриваються в умовах соціалізації.

Структура роботи: Бакалаврська робота складається з вступу, двох частин (теоретична та емпірична), висновків до частин, висновку до самої роботи, списку літератури, та додатків.

ВИСНОВКИ

В дипломній роботі ми змогли розкрити основні поняття дитячої тривожності, чиники що формують тривогу у дітей старшого дошкільного віку. Поставили за мету такі завдання:

1. Закріпити знання про поняття дитячої тривоги
2. Дослідити погляди психологів на корекції тривожності методами арт-терапії
3. Провести дослідження з визначення рівня дитячої тривоги в старшому дошкільному віці
4. Розробити корекційну програму, з корекції тривожності методами арт-терапії

Визначили поняття дитячої тривожності емоційного стану, який виникає в ситуаціях невизначеності й небезпеки і виявляється в очікуванні несприятливого розвитку подій. Вроджена або сформована схильність дитини легко впадати у стан тривоги свідчить про тривожність як рису характеру. Розглянули погляди вчених на проблему дитячої тривожності та її корекції методами арт-терапії.

Також нами було проведено дослідження по вияву рівня тривожності серед дітей старшого дошкільного віку, згідно результатів яких ми можемо давати висновок про те що у дітей старшого дошкільного віку рівень тривожності знаходиться на високому рівні, причиною чого став згідно віку розвиток страху смерті та воєнний стан в країні, також у багатьох дітей ми спостерігали тривогу через ревності до молодших, та через відносини з вихователями та батьками.

Ми також розробили корекційну програму тривожності методами арт- терапії яка складалась з 8 занять, 2 рази на тиждень.

В дипломній роботі ми змогли виявити рівень тривоги в старшому дошкільному віці, та допомогти зняти напруження дітей методами арт-терапії.